

En levende historie

bok romantrilogi

John Hollen
«Dødens gjøglere»
«Mammoms barn»
«Broad Ways Burgher»
Communicatio Forlag

Vellykket, historisk verk fra 1600-tallet, om romsdøpl som går fra å være et gudsord fra landet til å bli suksessfull handelsmann i New York

Dette er en klassisk «rags to riches»-historie. Bare at den finner sted 175 år før den store, mer kjente utvandringen til Amerika, som begynte i 1825. John Hollen har med sin ambisiøse romantrilogi tatt tak i et oversett område innen norsk/europeisk historie.

Første bok, «Dødens gjøglere», tar for seg den korte perioden da Midt-Norge var underlagt svenskene. Romsdøpler og trøndere ble i 1658 utskrevet til svensk krigstjeneste. Her blir vi kjent med jegeren og sagmesteren Hans Olsson Granås, som reiser ut i krig for svensk kongen. Han blir konfrontert med krigens grusomheter, som kulminerer i den katastrofale stormingen av København i 1659. Dette var en tid med fiendskap mellom Norge, Sverige og Danmark, noe Hollen

gir et interessant bilde av.

«Mammoms barn» foregår i Amsterdam, en syndens pøll, med kneiper og blottede kvinnebryst på hvert gatehjørne. Her står handelen i sentrum, også mellom Norge og Nederland. Det er mange nordmenn i Amsterdam. Deres rykte er ikke så godt, og de blir stort sett satt til tungt kroppsarbeid. Hans, derimot, blir tatt under de beskyttende vingene til den respekterte kjøpmannen Visser, en lykkelig vending for Hans. Ikke alle er like heldige. Det får de smertelige erfaringer.

I «Broad Way Burgher», går turen til Amerika og Ny Amsterdam (senere New York). Hans gjør gode forretninger på tømmer og

UTVANDRER: I John Hollens trilogi utvandrer hovedpersonen Hans Olsson Granås til Amsterdam på 1650-tallet. Det var tette handelsforbindelser mellom Nederland og Norge fra 1500-tallet av, og mange nordmenn slo seg ned i Nederland. En del nederlendere bosatte seg også i Norge, særlig i Bergen og Trondheim.

annen handel. Vi skal ikke røpe slutten her, men kan si så mye som at det var vanskelig å holde sin sti ren, også for Hans. Vår helts forhold til slaver og slavehandel skal vise seg å være komplisert. Det handler om å tjene penger, samtidig som kombinasjonen gudstro og verdslige fristelser gir grobunn for religiøs tvil.

Hans Olsson Granås er en sammensatt og interessant person å følge. Hollen gir også bipersoner liv. Her er det få pappfigurer, men desto flere personer av «kjøtt og blod» – personer man blir

engasjert i og interessert i. Det er dyktig håndverk. Kvinnene som blir skildret i denne boken er kanskje de karakterene forfatteren har brukt minst tid på å utvikle, noe som er synd. Kvinnene står stort sett i kø for vår helt og byr seg frem så snart de får sjansen. Kanskje ikke helt realistisk, men muligens en deilig fantasi? Det hersker liten tvil om at dette i høyeste grad er maskulin prosa, fortalt fra et mannlig ståsted.

John Hollen har et visuelt språk, som stort sett fungerer godt. Det er lett å se for seg hvordan det må

ha vært på denne tiden. Han gir et interessant tidsbilde og har skrevet en fengende historie, fortalt på en økonomisk måte, uten på noe vis å være gjerrig med detaljene. Forfatteren skriver med troverdighet, men samtidig fantasifullt nok, til at det blir spennende. Det historiske stoffet får farge, smak og lukt. Hollen kjenner sitt materiale så godt at han har klart å løsrive seg fra det, og skape fiksjon som fenger.

SIRI M. KVAMME

Noveller som dreier jorda

bok noveller

Nicolai Houm
«Alle barn er laget av ild»
Tiden
Latter i skeivt alvor

Det er ikke veldig ofte god litteratur greier å lure latteren fram. Kjell Askildsens noveller greier det. Og nå også novelledebutanten Nicolai Houm, som tidlegare har gitt ut romanen «Knekk nakken, min venn» (2004). «Alle barn er laget av ild» er ein vakker tittel med respekt for det som skjuler seg i den.

Også sjølve framsida, bokas ytre, er naivt tiltalende med poetisk-absurde samandrag av innholdet. Den eine, «To forelskede astronauter observeres fra jorden av en ensom biolog», er nesten eit lite dikt.

Så er det alle disse rare og vanlege menneska vi møter i dei ulike novellene, fleire fortalt om med metaironisk distanse, som får fram latteren, eller kanskje heller ei vennleg humring. I novella «Du og jeg» vil eg-forteljaren gjerne fortelje ei historie «der ingenting kommer til å være utenom det vanlige.» Historia om paret med veldig vanlige problem og liv, glir over til å trekkje lesaren inn,

og difor får tittelen «Du og jeg» også ei betydningsgiving når novella er ferdiglesen. Allereie etter «Du og jeg» er eg blitt «du-et» i denne tittelen. Kosteleg er novella om den banktilsette på eit slikt overtypisk inspirasjonsseminar for næringsliv, der ein lam eksalpinist snakkar om «kilden til kraft og fornyelse». Men novella tar ei overraskende og dramatisk vending når bankmannen blir med ein tiltrekkjande danske ut i snøskavet.

Kanskje er det noko med vendinga i novellene eg likar. Perspektivet flyttar, og lesaren må følgje med. På finurleg vis oppnår Houm å

dreie eller bevege «jorda» som både dei fiktive personane og lesaren står på. Novellesjangeren får også sitt, alle klisjeane, som bokmeldaren så gjerne oppskriftsmessig tyr til, blir knust i «En novelle». Eg-forteljaren, som går på skriveskule, får lære alle triksa, og at Hemingway og Askildsen er forbilda fordi dei «skriver ikke et ord for mye. Hvis du leser anmeldelser av gode novellesamlinger i avisen, står det det.»

Kva står da igjen å seie? Eg bestemmer meg for å ty til Arkimedes sine ord: «Gi meg eit fast punkt, der eg kan stå, så skal eg dreie jorda.»

GRO BYRJKJELAND

Sint og sår

bok roman

V. S. Tideman
«Kockmania inc.»
Oktober
Flertydig misantropi
fra Oslo øst

Den 29 år gamle Mathias kan beskrives som en moderne versjon av Dostojevskijs kjellermenneke. Han lever i det norske samfunnets randsone, blant kneiper og kebabsjapper på Oslo østkant. Han er hektet på porno, ruser seg, har psykiske problemer og får bank av kriminelle pakistanske kreditorer. Han oppfører seg nedrig overfor venner og bekjente, og reagerer mildt sagt klanderverdig når kjæresten forteller at han skal bli far.

Hans selvframstilling er preget av store bokstaver, ukvemsord og en nihilistisk innstilling som fungerer som et panser mot en ugjestmild verden. Dette panseret har et navn, nemlig Kock, som tittelen henspiller på. Kock er Mathias' fryktløse alter ego. Han stepper inn når ting tilspisser seg, og har ikke respekt for noen eller noe: «Jeg innbiller meg at han smiser med meg fordi jeg er kompis med KOCK ... INGEN FUCKER MED KOCK! Ikke fordi han er så stor. Men fordi han er selvsikker (...) En jævla PSYKOPAT, osv.» Men Kock er også en personifisering av Mathias' sykdom: Så lenge

Mathias lar ham ta bolig i seg, kan han ikke opprette noe meningsfullt forhold til andre mennesker.

Tidemans roman kunne lett blitt monoton i sin kompromissløse aggresjon mot alt og alle. Når den langt på vei unngår dette, skyldes det først og fremst at leseren aldri er i tvil om at Mathias' foraktfulle holdning er en maske som dekker over en stor sorg. Splittelsen i jeg-fortellerens sinn gjør fortellingen ustabil, siden Mathias aldri kan være sikker på at hans følelser og erfaringer virkelig tilhører ham. Denne flertydigheten hever romanen opp over lettvinnt misantropi.

Som anmelder skylder jeg leseren å skyte inn den innrømmelse at romaner til V. S. Tidemans «Kockmania» ikke hører til min personlige favorittlektyre. I tillegg til at jeg finner slik vedvarende bannskap trettende, har den også en tendens til å dekke over det faktum at stoffet i grunnen er nokså tynt. Så også her. Men dét skal Tideman uansett ha: Han makter å skrive frem en særegen personlighet. Og det er et umiskjennelig tegn på litterært talent.

FRODE HELMICH PEDERSEN

Sensuelt og frastøtende

bok roman

Charlotte Roche
«Våtmarksområder»
Oversatt av Astrid Nordang
Cappelen Damm
Innovativt om kroppsvæsker
og sorg

Hovedpersonen Helen er atten år og hospitalisert etter en mislykket intimbarbering. Hun er lenket til en sykehusseng, og herfra utspilles monologen som er begjærlig, makaber og sårbar på samme tid. For bak den obskøne skaden «anal fissur» (revne i rumpehullet),

forårsaket av ekstreme seksuelle handlinger, finnes også Helens tydelige sorg over foreldrenes skilsmisse, uten at dette fremstår som en enkel forklaringsmodell for Helens spesielle tildragelser. Protagonen foretar nemlig en reise i kroppslige eksesser og i tabubelagte områder i løpet av den 204 sider lange romanen.

Attenåringen forteller bramfritt og kirurgisk om sin hang til å slurpe i seg vaginavæske, til å barbere sine hemoroider, og om sameier hvor avføring inngår som et pirrende element. Det høres spekulativt ut, men resultatet er snarere en velskrevet (og elegant oversatt) roman som

kritiserer kulturens forståelse av hygiene, av forholdet mellom rent og urent, og ikke minst den kvinnelige seksualitetens spillerom.

I et «friskt» moderne samfunn er det ikke det plass til svetten, sæden, vaginasaften – kort sagt de kroppslige utsondringene – som får strømme så fritt på overflaten i pasienten Helens beretning. Boken vekker også vemmelose hos leseren når man leser skildringene av Helens kirurgiske snitt i egen kropp, og avvikende seksuelle handlinger.

Samtidig står disse skildringene i et spenn mellom det sensuelle og det frastøtende, hvilket gir assosiasjoner til seksualite-

tens dobbelthet – kulturelt sett er den forbundet både med skam og nytelse.

Boken kan fint leses feministisk, i et intervju sier Roche at hun ønsket å la de stygge delene av kvinnekroppen komme til syne. Leseren får virkelig tittehull inn i kroppens mest intime soner, i hudfolder og sår snittet av hovedpersonen selv. I samtalen om prosjektet har Roche understreket at det finnes for få fortellinger om kvinnelig seksualitet og kåtskap. «Våtmarksområder» kan leses som et forsøk på å utvide vokabularet rundt kvinnekroppen. Resultatet er like frastøtende som det er godt.

SILJE STAVRUM NOREVIK